

Ляска О. П., Волошин Б. Б.

**АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР ОСНОВНЫХ ПОДХОДОВ К СОЗДАНИЮ
ТЕХНОЛОГИИ ОПОРНЫХ СИГНАЛОВ**

Статья посвящена изучению основных положений теоретико-прикладного опыта создания конспектов опорных сигналов; внесено предложения по дальнейшему их внедрению в учебный процесс подготовки младших специалистов инженерного профиля в аграрных заведениях образования.

Ключевые слова: студенты, преподаватели, интенсификация учебного процесса, опорные сигналы, опорные конспекты, конспект-схема

Lyaska O., Voloshyn B.

**ANALYTICAL REVIEW OF BASIC APPROACHES TO THE CREATION
OF TECHNOLOGY ANCHOR SIGNALS**

Article is devoted to the study of the main provisions of the theoretical and applied experience creating anchor signals; made suggestions for the further implementation in the educational process of junior specialists engineering profile in agrarian institutions of education.

Key words: students, teachers, and intensification of training process, anchor, anchor lecture signals, an outline of the schema

УДК 371.134

Газука Т.А.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розкрито зміст підготовки майбутніх учителів трудового навчання до проектної діяльності, що реалізується у процесі професійної підготовки шляхом формування відповідних знань, умінь та якостей особистості майбутнього фахівця.

Ключові слова: проектна діяльність, проектування, підготовка майбутніх учителів трудового навчання, підготовка у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання до проектної діяльності зумовлена потребою реалізації програми трудового навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що ґрунтується на проектно-технологічній основі та передбачає широке залучення школярів до проектної діяльності через виконання ними проектів виробів від задуму до реалізації в готовому продукті.

Мета даної статті полягає в обґрунтуванні змісту і структури підготовки майбутніх учителів трудового навчання до проектної діяльності.

Проблема змісту підготовки фахівця знаходиться в центрі уваги сучасної педагогічної науки, на що вказують численні дослідження в галузі розробки теоретичних засад відбору та структурування його елементів (В.В. Краєвський, І.Я. Лернер, М.М. Скаткін та ін.); підходів до побудови навчальних планів та навчальних програм (В.І. Гусев, Д.І. Дейкун, І.Б. Моргунов, В.А. Роменець, Д.О. Сметанін, В.В. Стешенко, М.П. Тименко, Д.О. Тхоржевський та ін.). Практичні рекомендації щодо підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах знаходимо у працях О.М. Алексюка, В.І. Бондара, І.А. Зязюна, В.А. Курок, В.К. Сидоренка, М.Д. Ярмаченка та ін.

У сучасній педагогічній науці під змістом освіти розуміють обсяг і характер систематичних наукових знань, практичних умінь та навичок, а також світоглядних, морально-етичних ідей, елементів соціального, пізнавального і творчого досвіду, якими має оволодіти студент у процесі навчання [1]. Професійна освіта розуміється як результат професійного навчання і виховання, професійного становлення і розвитку особистості людини [7].

Термін “підготовка” є похідним від дієслова “підготувати”, тобто навчити, дати необхідні для чого-небудь знання. Підготовка у вищих навчальних закладах спеціалістів різних рівнів кваліфікації для трудової діяльності у одній із галузей народного господарства, науки, культури трактується як невід’ємна складова частина єдиної системи народної освіти, як професійна освіта.

Зміст професійної освіти передбачає поглиблене ознайомлення з науковими основами і технологією обраного виду праці, прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь; формування психологічних і моральних якостей особистості, важливих для роботи у певній сфері людської діяльності [2].

Основою змісту навчання у ВНЗ є система загальнонаукових і професійних знань, умінь і навичок. Очевидно, знання та уміння, які формуються в процесі навчання, повинні бути основою для вирішення практичних і професійних завдань.

Навчання у ВНЗ тільки тоді можна вважати ефективним, якщо знання, уміння і навички, якими оволодівають студенти, є для них особисто-значущі, обумовлюють формування у них цілісного наукового світогляду і творчої ініціативи, стають якостями їх особистості і властивостями майбутньої професійної діяльності [7].

І.Я. Лернер [5] обґрунтовує чотири основні елементи змісту освіти: інформація, яка підлягає засвоєнню, знання, що накопичені людством (основні ідеї, концепції, теорії, поняття науки), знання про шляхи, методи пізнання, типи і способи розумових дій; способи діяльності – уміння, навички; досвід емоційно-ціннісного ставлення до знань; досвід творчої діяльності (перенесення знань, варіативність, комбінування).

У розробці змісту підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до проектної діяльності необхідно враховувати зміст трудової підготовки учнів середніх загальноосвітніх закладів та особливості майбутньої професійної проектної діяльності вчителя трудового навчання.

Таким чином, під змістом підготовки майбутніх учителів трудового навчання ми будемо розуміти систему проектних знань та умінь, які мають бути засвоєні ними, а також емоційно-ціннісне ставлення до проектної діяльності, що виявляються у якостях особистості майбутнього педагога.

Оскільки йдеться про підготовку майбутніх учителів трудового навчання, необхідно враховувати їх методичну підготовку. Ми будемо розглядати підготовку майбутніх учителів трудового навчання до проектної діяльності як цілісну систему, що включає в себе:

- засвоєння наукових знань проектної діяльності;
- розвиток проектних умінь, формування досвіду власної проектної діяльності;
- виховання якостей особистості майбутнього вчителя, необхідних для проектної діяльності;
- формування методичних умінь майбутніх учителів трудового навчання щодо організації проектної діяльності учнів.

Підготовка до проектної діяльності здійснюється як у навчальній, так і в позанавчальній діяльності, це: формування проектної та професійної культури студентів, перетворююча самостійна діяльність, розвиток загальнонавчальних умінь і навичок, формування творчої активності, навичок ділової взаємодії, організація активної творчої діяльності.

Знання є системою психічного представлення і його мовного вираження. Оволодіння знаннями відбувається в процесі навчання або самонавчання [7]. Знання – завжди продукт тих чи інших пізнавальних дій [8], це особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, яка характеризується усвідомленням їх істинності. Виражаються знання у поняттях, судженнях, висновках, концепціях, теоріях.

Невід’ємними якостями справжніх знань є їх систематичність, усвідомленість, осмисленість [2]. Професійні знання – це результат пізнання студентом наукових основ, фактів, явищ професійної діяльності, їх зв’язків і відношень. Сукупність, якість професійних

знань студентів повинні відповідати їхній майбутній спеціальності, функціональним обов'язкам: бути повними, глибокими, міцними [3].

Знання засвоюються і реалізуються у діяльності. Вони й існують лише у тій мірі, у якій є об'єктом і засобом діяльності. Будь-які навички, вміння, практичні або розумові, засвоєні способи діяльності, що проявляються у діяльності та існують тільки у формі діяльності суб'єкта [5].

Уміння – це засвоєний суб'єктом спосіб виконання дії, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок. Уміння формується шляхом вправ і створює можливість виконання дії не лише у звичних, а й у мінливих умовах. Розрізняють загальнонавчальні (які стосуються всіх навчальних предметів) і спеціальні (характерні для конкретного предмету) уміння [2]. Також уміння визначають як здібність повністю розгорнуто та усвідомлено здійснювати деяку елементарну дію. А навичка – це здатність здійснювати ту саму дію автоматично, стисло і без участі свідомості. Якщо дія складна і її виконання складається з багатьох кроків, то при будь-якому удосконаленні вміння виконувати цю дію залишається лише умінням і не перетворюється у навичку. В цьому випадку термін “уміння” означає здатність виконувати складну дію за допомогою ряду навичок [7]. Студенту необхідні навички, що пов'язані із вирішенням різних питань щодо своєї майбутньої професійної діяльності [3]. Уміння найбільш яскраво проявляється в успішному використанні знань і навичок, у правильному використанні їх у нових складних обставинах. Проектній діяльності притаманні риси такої діяльності, у процесі якої дуже часто доводиться узагальнювати і конкретизувати завдання, послідовного переформулювати завдання, співвідносити умови з вимогами завдання, поділяти завдання на окремі частини, переводити пряме завдання в обернене, варіювати властивості ситуації з точки зору вимог завдання тощо.

Майбутній педагог – керівник проектної діяльності учнів має володіти не лише певною системою знань та умінь з проектування виробів, а й повинен бути готовим до організації проектної діяльності учнів. Зважаючи на це, необхідно визначити методичні вміння, якими повинен володіти майбутній учитель трудового навчання для ефективної організації проектної діяльності учнів.

Важливо зазначити, що навчання – формування не лише знань, умінь і навичок, але і здібностей.

У психології здібності визначаються як стійкі властивості людини, що виявляються в її навчальній, виробничій та інших видах діяльності, що є необхідною умовою її успіху. Здібний той, хто може розв'язувати і розв'язує ці завдання, а може той, хто вміє, володіє засобами, необхідними для їх розв'язання, технікою роботи в тій чи іншій галузі [4: 527].

Загальні здібності (здібності людини, що в тій чи іншій мірі виявляються у всіх видах діяльності) виявляються у спеціальних, тобто здібностях до якоїсь певної, конкретної галузі діяльності. З розвитком спеціальних здібностей розвиваються і загальні їх сторони. Високі спеціальні здібності у своїй основі мають достатній рівень розвитку загальних здібностей. Під спеціальними здібностями розуміють здібності, що виразно виявляються в окремих спеціальних галузях діяльності.

Із фахової літератури відомо, що проектування – це складний вид інтелектуальної діяльності, в якій успіх залежить від правильного поєднання науки і мистецтва. Людина, яка займається проектуванням, окрім великого запасу спеціальних знань, повинна володіти гнучкістю і широтою мислення; вміти точно описувати і пояснювати явища, що спостерігаються; вміти мобілізувати свої відчуття, фантазію, намагаючись викликати несподівані поетичні й образні асоціації.

Слід зазначити, що в процесі оволодіння проектною діяльністю, як і будь-якою іншою, особистість володіє деякими психічними властивостями, рівень розвитку яких ще не відповідає вимогам конкретної діяльності. Однак, у процесі навчання психічні функції особи перебудовуються відповідно до вимог навчання. У цьому полягає сутність розвитку спеціальних здібностей.

Узгодженість професійних знань, навичок, вмінь у студента формується разом із удосконаленням сприйняття, уваги, уявлень, пам'яті, уяви та інших психічних процесів. Їх удосконалення у студентів буде сприяти підвищенню професійної підготовленості [3].

Грунтуючись на вищезазначених положеннях та особливостях проектної діяльності ми виділяємо знання, уміння та особистісні якості, якими має володіти майбутній учитель трудового навчання для здійснення даного виду діяльності.

Проектні знання: сутності та структури проектної діяльності; наукових основ проектної діяльності; сутності методів, що застосовуються у процесі проектування; видів проектної документації; технології обробки виробів; наукових основ з моделювання та конструювання виробів; конструкційних матеріалів та обладнання виробництва; основ безпеки праці при виконанні робіт; сутності та класифікації проектів, вимог до їх виконання, оформлення та захисту.

Проектні уміння: сформулювати гіпотезу і перевірити її у подальшому дослідженні; чітко сформулювати основні цілі роботи, яка виконується; вести альтернативний пошук засобів і способів розв'язання поставленого завдання; порівнювати між собою різні дані; абстрагувати та виділяти суттєве у поставленій проблемі; стимулювати фантазію; широко мислити; виділяти суттєво загальні риси у різних явищах; помічати суттєво різне у схожих об'єктах; швидко пристосовуватися до ситуації; відкидати несуттєве і другорядне; синтезувати та аналізувати ситуації; програмувати; систематизувати і записувати результати спостережень; представляти результати у табличній і графічній формі та обирати з них більш дієву для даної ситуації; виконувати розрахунки; здійснювати пошук інформації; обґрунтовувати актуальність об'єкта проектування; аналізувати моделі-аналоги; використовувати метод дизайн-аналізу; складати морфологічну матрицю; вивчати вироби за методом "мозкової атаки"; виконувати фор-ескіз; виконувати творчий ескіз; виконувати робочий ескіз; складати креслення у процесі проектування виробу; виконувати схеми вузлів; складати технологічну послідовність виготовлення виробу; добирати матеріали для майбутнього виробу та обґрунтовувати свій вибір; добирати інструменти; проводити економічне обґрунтування (оптимальні витрати на матеріали та виготовлення).

Методичні уміння: навчати учнів здійснювати пошук проблеми; планувати процес навчання учнів проектною діяльністю; навчати учнів виконувати графічні та художні роботи; навчати учнів конструюванню та моделюванню у ході створення проекту; навчати учнів складати технологічні картки, "зірочки обдумування", таблиці, схеми; навчати учнів точному виконанню послідовності технологічних операцій; навчати правильно добирати необхідні матеріали, інструменти, обладнання, організувати своє робоче місце; навчати учнів проведенню міні-маркетингових, економічних, екологічних підрахунків; об'єктивно оцінювати виконання проекту та його захист, проводити конкурси та виставки проектів тощо.

Якості особистості, необхідні для проектної діяльності: проектне мислення; налаштування на проектну діяльність як на основну дидактичну одиницю проектно-технологічного підходу до навчання учнів; потреба у навчанні учнів проектною діяльністю; спрямованість на творчість у діяльності, розвиненість фантазії та уяви; розвиненість дидактичних здібностей, відчуття краси та естетичного смаку; прагнення до постійного удосконалення своєї проектною діяльністю; прагнення до проектною освіти.

Отже, змістом підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до проектною діяльності є формування системи проектних знань, умінь, методичних умінь та особистісних якостей студентів у процесі професійної їх підготовки.

Таким чином постає проблема пошуку оптимальних шляхів реалізації зазначеного змісту підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до проектною діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою магістратури / С.С. Вітвицька. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Дьяченко М.И. Психология высшей школы: Учеб. пособие для вузов / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандибович. – Мн.: Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.
4. Костюк Г.С. Психология. Підручник для педагогічних вузів / за ред. Г.С. Костюка. – К.: Рад. школа, 1961. – 584 с.
5. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности / И.Я. Лернер. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
6. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / В.І. Луговий // За ред. О.Г. Мороза. – К.: МАУП, 1994. – 196 с.
7. Пидкасистый П.И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П.И. Пидкасистый, Л.М. Фридман, М.Г. Гарунов. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 354 с.
8. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н.Ф. Талызина. – М.: Изд-во. МГУ, 1975. – 320 с.

Газука Т.А.

**К ВОПРОСУ О ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ
К ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

В статье раскрыто содержание подготовки будущих учителей трудового обучения к проектной деятельности, которое реализуется у процессе профессиональной подготовки путем формирования соответствующих.

Ключевые слова: проектная деятельность, проектирование, подготовка будущего учителя трудового обучения, подготовка в процессе изучения специальных дисциплин.

Gazuka T.A.

ON TRAINING FUTURE TEACHERS OF LABOR STUDIES FOR THE PROJECT ACTIVITY

The article presents the content of future teachers of labor studies for the project activity, implemented in the process of training through the establishment of adequate knowledge, Skills and qualities of future professional.

Key words: project activity, project designing, preparing a future labour training teacher, preparation in the process of teaching special academic subjects.

УДК 378.147:811

Ганніченко Т.А.

**МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ**

У статті розкрито зміст моделювання ситуацій професійного спілкування та визначено його ефективність під час ділових ігор як засобу формування комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: моделювання, професійне спілкування, комунікативна компетенція, ділова гра.

Бурхливий розвиток науки, техніки і технологій зумовив зміну суспільних стереотипів щодо якості життя, духовних, інтелектуальних і матеріальних потреб особистості, її самоусвідомлення та самореалізації, а також вимог соціального запиту. Зокрема в умовах інтенсифікації міжнародних ділових контактів, розширення професійного співробітництва виникає потреба у фахівцях з високим рівнем професійної комунікативної компетенції. Новою освітньою парадигмою передбачено впровадження принципів, методів, технологій та засобів навчання, які мають забезпечити ефективне її формування.